

TELEVİZYONLA BELGESELİN BULUŞTUĞU YERDE 'ÖTEKİ TÜRKİYE'

!f istanbul kapsamında 20 Şubat'ta düzenlenen 'TV ile Belgeselin Buluştuğu Yerde' başlıklı panel, yurtdışından televizyon kanallarının ortak yapımında gerçekleştirilen belgesellerin biçim ve içerik olarak ne kadar bağımsız olabildiğini tartışmak için bir vesile sunuyor.

■ CAN CANDAN

Türkiye'de bağımsız belgeselcilerin belgesel filmlerini gerçekleştirmek için gereken finansmanı sağlamlarının bir yolu, yurtdışı televizyon kanallarının sağladığı ortak yapım olanaklarından yararlanmak. Bu yıl !f Uluslararası Bağımsız Filmler Festivali de, bu olanaklardan yararlanmış, Fransa-Almanya ortak kültür kanalı ARTE destekli, Paris'ten Article Z adlı prodüksiyon şirketi işbirliğiyle, 'Öteki Türkiye' projesi kapsamında Türkiyeli belgeselcilerin gerçekleştirdikleri belgesellerden ikisine yer verdi: Bingöl Elmas'ın *Pippa'ya Mektubum*'u (2009) ve Doğa Kılıcıoğlu'nun *Kamerayla İzdivaç*'ı (2009). Bu proje kapsamında festivalde yer almayan üç belgesel daha gerçekleştirildi. Festival programcılarının bu belgeselleri de festivale dahil etmeleri bir bütün olarak 'Öteki Türkiye' belgesellerine bakabilmemiz için anlamlı ve yerinde olurdu. Yine de gösterilen iki belgeselin yönetmenlerinin ve ortak yapımcılarının katılımıyla birlikte gerçekleştirilecek 'TV ile belgeselin buluştuğu yerde' pa-

neli, son yıllarda Türkiye'de artarak göze çarpan yurtdışı TV kanallarıyla ortak yapım süreçlerini ve bu süreçler sonunda ortaya çıkan belgeselleri düşünmek ve tartışmak için önemli bir fırsat olacak. Burada panelin konusunu düşünürken ve 'Öteki Türkiye' projesine katılan belgeselcilerle yaptığım görüşmeler sonucunda kafamda oluşan bazı soruları paylaşmak istiyorum.

'Öteki Türkiye' gibi ortak yapım projeleri birbirinden farklı ülkelerin üreticilerini, birbirinden farklı yaklaşımlarını, üretim yapılarını ve beklentilerini bir araya getiriyor. Çok daha katı kuralları ve kendine özgü disiplini olan, hedefe odaklı bir TV üretim süreci, TV yöneticileri ve programcılarında oluşan bir karar mercileri hiyerarşisi, belirlenen tema ve program süreleri için belgesel ismarlayan 'commissioning editor' ve 'ortak yapımcı' kurumları ve bu kurumların beklentileri... Ortaya nasıl bir karşılaşma çıkıyor? Avrupalı televizyon programcılarının konseptini oluşturduğu, adını, çerçevesini ve formatla-

rını belirlediği, finansmanını sağladığı bir 'ortaklık' süreci nasıl yaşanıyor? Ticari bir TV programı olarak belgesel ve bir sanatsal ifade biçimi olarak belgesel ne kadar örtüşüyor, ne kadar örtüşmüyor? Acaba bu 'ortak' yapımlar bir yandan bağımsız belgeselcilerin filmlerini gerçekleştirebilmeleri için maddi olanaklar sağlarken bir yandan da yaratıcı süreçlerine ne tür kısıtlamalar getiriyor? Bu süreçte bağımsız belgeselci ne kadar bağımsız kalabiliyor? Parayı veren düdüğü çalıyor mu? Başka türlü mümkün mü?

Bu süreçler sonunda nasıl belgeseller üretiliyor? Ortaya kurumsal ve Avrupa-merkezli bir bakış açısı ve bunun dayattığıyla yerel bir bakış açısı ve yönetmenin vermemeyi başardığı tavizlerin bir melezi mi çıkıyor? Belgeselin Avrupa seyircisi için hazırlanması, Türkiye'nin sürekli olarak 'farklı' olarak işlenmesi ve temsil edilmesi beklentisi ve sonucunda insanların ve konuların yerelliğe sıkıştırılmasından mı bahsediyoruz? Ve tabii ki, bu belgesellerin ancak Türkiye dışında TV'de gösterim olanağı elde edebildiği düşünlüğünde, bu belgesellerin Avrupalı seyirciler tarafından alınması nasıl oluyor?

20 Şubat'ta !f kapsamında gerçekleştirilecek panelde, umarım bu sorular ve konular üzerinde tartışma fırsatımız olur.

Pippa'ya Mektubum

Kamerayla İzdivaç

BU AYKI BELGESEL GÖSTERİMLERİ

Saturdox (Tütün Deposu) /www.depoistanbul.net

6 Mart **Mavi Bereliler: Barış ve Utanç**
(Yön.: Raymonde Provencher)

20 Mart **Cennet - Bu Dünyada Üç Yolculuk**
(Yön.: Elina Hirvonen)

OBM Gösterimleri (İTÜ Taşkışla Binası) /www.obmuze.com

4 Mart **Ölüm Elbisesi: Kumalık** (Yön.: Müjde Arslan)

11 Mart **Korku** (Yön.: Michiel van Erp)

18 Mart **Kurşun Kalem** (Yön.: Mustafa Ünlü)

25 Mart **Natürmort: Bir Diktatörün Görünümleri**
(Yön.: Sousanna de Sousa Dias)

'Bir Belgesel, Bir Gazeteci, Çay ve Simit' Günleri

(Levent Kültür Merkezi)/www.bsb.org.tr

3 Mart **Türk Gibi Başla Alman Gibi Bitir**

(Yön.: Murat Şeker)

10 Mart **Katip Çelebi**

(Yön.: Tülay Akça)

17 Mart **Akıntıya Karşı Aziz Nesin**

(Yön.: Sinegöz Film Atölyesi)

24 Mart **Nazım Hikmet Şarkıları**

(Yön.: Mehmet Eryılmaz)

31 Mart **Bizim Köy (Mahmut Makal)**

(Yön.: Rabia Bige Berker)

LONDRA POSTASI

■ ALISA LEBOW

Bu postayı İspanya'da Pamplona'dan, 'Punto de Vista' Belgesel Festivali'ndeki jüri üyeliği görevimin ilk yarısını tamamlamışken yazıyorum. Bir film festivalinde jüri üyesi olmak, çok da hak etmediğimi düşündüğüm büyük bir onur, fakat alanın 'nabızını tutmak' adına mükemmel bir fırsat sunuyor. Elbette seçkiler biraz bölge tarafından belirlenmiş (ya da en azından etkilenmiş), dolayısıyla da yüksek oranda Avrupa ve özellikle de İspanyol belgeselleri bulunuyor, ama buna rağmen trendleri görmek ilgi çekici. Bir ön jüri, gönderilen 700'ün üzerindeki filmin arasından kısa ve uzun metrajlı 21 filmi yarışmada değerlendirilmek üzere seçti, şimdi asıl jüri olarak bizim verebileceğimiz üç tane ödül, iki tane de mansiyon var. Bu posta baskıya gittiği zaman ödüller verilmiş olacak fakat şu ana kadar filmlerin yalnızca yarıya yakını izledim ve hangisinin kazanacağını öngörmek oldukça zor.

Ancak şu ana kadar fark ettiğim, ve söylemek için fazla erken olmadığını düşündüğüm şey, gözlemci belgesel biçimine bariz bir geri dönüş olduğu. Bu, bu festivalin ön eleme jürisinin kolektif eğilimleriyle mi ilgili, yoksa gerçekten de bunca yıldır unutulmuş olan bu film yapma tarzına bir dönüş mü var bilemiyorum.

Daha önce de, özellikle de *İki Dil Bir Bavul*'la (2009) ilgili olarak bu sayfalarda yazdığım gibi, gözlemci film yapımı kendini adama ve ustalık gerektirir; hiç korkaklara göre değildir. Çekim oranı ('shooting ratio') genellikle yüksek olur ve hikâye de ancak kurgu odasında meydana çıkar (ya da yaratılır daha doğrusu). Televizyon yapımcıları, uzun süren çekimler ve sürecin sonunda bütünlüklü bir filmin çıkacağına dair bir garanti olma-

Le Plein Pays

ması gibi nedenlerle gözlemci filmleri ekonomik olarak verimli bulmama ve bu filmlerden hoşlanmama eğilimindeydiler. Kuramcılara kamera önünde bulunanları, kamera arkasındaki görülmüş ya da onlarla ilgilenmiyormuş gibi yapmaya zorlayan oyunbazlık dolaylı hoşlanmıyorlardı.

Ancak bu festivaldeki iki gözlemci film bu 'duvardaki sinek' geleneğini kırıyor. Biri, Antoine Boutet'in yönettiği *Le Plein Pays* (2009) adında bir Fransız belgeseli. Filmin, Fransa'nın güneyinde münzevi bir tünel kazıcısı olan kahramanı o kadar tuhaf bir biçimde asosyal ki, çoğu zaman kameraya anlaşılabilir şeyler geveliyor, böylece bir yandan kameramanın varlığını sonuna kadar hissettirirken, bir yandan da bir kameranın ne olduğunu bile bildiğinden emin olmamıza asla izin vermiyor. Amerikalı Ben Russell'ın Surinam'da çektiği *Let Each One Go Where He May*'inse (2009) koreografisi o kadar ince bir şekilde hesaplanmış ki, neredeyse hiç diya-

log olmamasına ve 'dördüncü duvar'ın asla aşılmasına karşın sahnelerin, yönetilmemiş bile, kamera akılda tutularak seçilmemiş olması kesinlikle mümkün değil.

Her iki film de gözlemci sinemanın (müdahaleci olmayan, görünmez film, 'duvardaki sinek' tarzı yapımı) alışılmış geleneklerinden çok bariz biçimlerde ayrılıyor. Ancak, ben bu gözlemci film yapımına dönüşün, eğer bu gerçekten de bir trend ise, iyi bir fikir olduğuna tam ikna olamıyorum. Sonuçta, her iki film de gözlemci 'modu'nun dikizci geleneğine dahil oluyor: ilki, karakterin tuhaflığına kapıldığı için, diğeri daha etnografik bir bakışla; ki bu durumların hiçbir belgeselin en olumlu yanları değil.

(Çeviren: Başak Ertür)

Alisa Lebow Londra'daki Brunel Üniversitesi'nde belgesel kuramı, tarihi ve prodüksiyonu üzerine ders veren bir sinemacı ve akademisyen. Ayrıca docistanbul Belgesel Araştırmaları Merkezi'nin kurucu üyelerinden. www.alisalebow.co.uk

SON BAŞVURU TARİHİ YAKLAŞAN FESTİVALLER

EcoVision 5 Mart
/www.ecovisionfestival.com

Silverdocs 12 Mart
/silverdocs.com

FID Marseille 19 Mart
/www.fidmarseille.org

Docville 10 Mart
/www.docville.be

Asterfest 15 Mart
/www.asterfest.mk

Pärnu Uluslararası Belgesel ve Antropoloji Film Festivali
1 Nisan/www.chaplin.ee/filmfestival

DUYURULAR

• **ESoDoc** için son başvuru tarihi **5 Mart**.
/www.esodoc.eu

• **Documentary Campus** için son başvuru tarihi **15 Mart**.
/www.documentary-campus.com